

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ

Демографія

(назва навчальної дисципліни)

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
до самостійної роботи
з навчальної дисципліни
підготовки докторів філософії

зі спеціальності

(шифр і назва спеціальності)

2016 рік

РОЗРОБЛЕНО ТА ВНЕСЕНО:

кафедрою Управління персоналом та економіки праці, протокол ....№....
від..... (до 25.04.2016)

1. ЗАГАЛЬНІ ВІДОМОСТІ

Самостійна робота здобувача (СРЗ) – це форма організації навчального процесу, за якої заплановані завдання виконуються здобувачем самостійно під методичним керівництвом викладача.

Метою самостійної роботи здобувача в межах навчальної дисципліни «Демографія» є засвоєння в повному обсязі навчальної програми та формування у здобувачів загальних і професійних компетентностей, які відіграють суттєву роль у становленні майбутнього доктора філософії.

Навчальний час, відведений для самостійної роботи здобувачів очної форми навчання, визначається навчальним планом і становить 74,6% (120 години) від загального обсягу навчального часу на вивчення дисципліни (150 годин).

У ході самостійної роботи здобувач має перетворитися на активного учасника навчального процесу, навчитися свідомо ставитися до оволодіння теоретичними і практичними знаннями, вільно орієнтуватися в інформаційному просторі, нести індивідуальну відповідальність за якість власної освітньо-наукової діяльності.

СРЗ в межах навчальної дисципліни «Демографія» включає:

опрацювання лекційного матеріалу;

опрацювання та вивчення рекомендованої літератури, основних термінів та понять за темами дисципліни;

поглиблене опрацювання окремих лекційних тем або питань;

пошук (підбір) та огляд літературних джерел за заданою проблематикою дисципліни;

підготовку до виконання практичних завдань;

контрольну перевірку здобувачами особистих знань за запитаннями для самодіагностики;

систематизацію вивченого матеріалу з метою підготовки до заліку.

2. ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Завдання самостійної роботи, які передбачені навчальним планом і програмою навчальної дисципліни для засвоєння теоретичних знань і практичних навичок, наведені в табл. 2.1.

Таблиця 2.1

Завдання для самостійної роботи здобувачів та форми її контролю

№ з/п	Компетентності, які забезпечуються	Назва теми	Завдання для самостійної роботи	Кількість годин	Форми контролю СРЗ	Література
1	2	3	4	5	6	7
Змістовий модуль I. Теоретичні аспекти та основні категорії демографії						
1.	Визначати теоретичну та практичну цінність науки	Тема 1. Предмет, завдання і методи демографії	Пошук, підбір та огляд літературних джерел за темою: "Предмет, завдання і методи демографії"	10	Презентація результатів	Основна: [1-3, 7, 10]. Додаткова: [15-20]. Інформаційні ресурси [25, 27-28].
2.	Здійснювати оцінку програми перепису населення та подій природнього руху населення	Тема 2. Джерела інформації про населення і демографічні процеси	Пошук, підбір та огляд літературних джерел за темою: "Джерела інформації про населення і демографічні процеси".	20	Презентація результатів	Основна: [8-10, 14]. Додаткова: [17, 20-21]. Інформаційні ресурси [24, 26-27].
3.	Здійснювати оцінку статевої, вікової, сімейної та шлюбної структури населення	Тема 3. Чисельність та структура населення	Вивчення лекційного матеріалу з теми "Чисельність та структура населення".	15	Презентація результатів	Основна: [1-5, 12-14]. Додаткова: [15-18]. Інформаційні ресурси [24, 27-28].
4.	Здійснювати оцінку процесів природнього руху населення	Тема 4. Природний рух населення та його показники	Пошук, підбір та огляд літературних джерел на задану тематику.	15	Презентація результатів	Основна: [1-2, 9-14]. Додаткова: [15-17]. Інформаційні ресурси [24, 26-28].

Продовження табл. 2.1

1	2	3	4	5	6	7
5.	Здійснювати оцінку процесів механічного руху населення	Тема 5. Механічний рух населення та його показники	Пошук, підбір та огляд літературних джерел на задану тематику.	15	Презентація результатів	Основна: [2-5-10]. Додаткова: [19-21]. Інформаційні ресурси [25, 27-28].
6.	Здійснювати оцінку процесів відтворення населення	Тема 6. Відтворення населення та його показники	Пошук, підбір та огляд літературних джерел на задану тематику.	15	Презентація результатів	Основна: [1-3, 7, 10]. Додаткова: [15-20]. Інформаційні ресурси [25, 27-28].
Разом за змістовим модулем I				90		
Змістовий модуль II. Основні напрямки демографічної політики						
7.	Здатність прогнозувати події у сфері демографічної політики	Тема 7. Демографічне прогнозування	Пошук, підбір та огляд літературних джерел на задану тематику.	15	Презентація результатів	Основна: [8-10, 14]. Додаткова: [17, 20-21]. Інформаційні ресурси [24, 26-27].
8.	Здійснювати оцінку заходів демографічної політики	Тема 8. Демографічна політика	Пошук, підбір та огляд літературних джерел на задану тематику.	15	Презентація результатів	Основна: [1-2, 9-14]. Додаткова: [15-17]. Інформаційні ресурси [24-28].
Разом за змістовим модулем II				30		
Разом з навчальної дисципліни				...120		

2.1. Контрольні запитання для самодіагностики

Тема 1. Предмет, завдання і методи демографії

1. В якому році виникла наука демографія?
2. Хто був початківцем демографії як науки?
3. Визначте предмет демографії.
4. Визначте мету демографії.
5. Визначте основні завдання демографії.
6. Визначте основні методи демографії.
7. Визначте сутність демографічної статистики як складової загальної науки народонаселення.
8. Визначте сутність історичної демографії як складової загальної науки народонаселення.

9. Визначте сутність економічної демографії як складової загальної науки народонаселення.

10. Визначте сутність соціологічної демографії як складової загальної науки народонаселення.

Тема 2. Джерела інформації про населення і демографічні процеси

1. Визначте основні джерела інформації в демографії.
2. Дайте визначення поняття "перепис населення".
3. З якою періодичністю проводиться перепис населення.
4. Обґрунтуйте основні принципи сучасних переписів населення.
5. Дайте визначення поняття "програма переписи населення".
6. Обґрунтуйте основні питання програми перепису населення.
7. Визначте основні нормативні документи, які регулюють перепис населення в Україні.
8. Дайте визначення поняття "критичний момент перепису населення".
9. Дайте визначення поняття "наявне населення".
10. Дайте визначення поняття "постійне населення".
11. Дайте визначення поняття "юридичне населення".
12. Який зв'язок існує між наявним, постійним та юридичним населенням?
13. З якою метою проводиться поточний статистичний облік подій природного руху населення?
14. Коли в Україні було вперше проведено поточний статистичний облік подій природного руху населення?
15. Визначте сутність та значення поточних реєстрів населення.
16. Визначте сутність та значення вибіркового демографічного дослідження.
17. Визначте сутність та значення спеціальних демографічних досліджень.

Тема 3. Чисельність та структура населення

1. Дайте визначення поняття "населення".
2. Обґрунтуйте поняття "чисельність населення".
3. Визначте кількість населення у світі на даний момент часу.
4. Визначте кількість населення в Україні на даний момент часу.
5. Обґрунтуйте основні тенденції щодо кількості населення в Україні та світі.
6. Дайте визначення поняття "депопуляція населення".
7. Визначте сутність та значення структури населення за статтю.
8. Визначте структури населення за статтю в Україні на даний момент часу.
9. Які чинники впливають на формування статевої структури населення?
10. Визначте основні тенденції щодо статевої структури населення в Україні.
11. Визначте сутність та значення структури населення за віком.
12. Визначте основні тенденції щодо вікової структури населення в Україні.
13. Обґрунтуйте сутність та значення статево-вікових пірамід.
14. Визначте основні типи відтворення населення.
15. Який тип відтворення населення існує в Україні?
16. Визначте зв'язок вікової структури та режимів відтворення населення.
17. Визначте сутність процесу демографічного старіння населення.

18. Дайте визначення поняття "шлюб".
19. Дайте визначення поняття "розлучення".
20. Обґрунтуйте сутність та значення методу реального покоління.
21. Обґрунтуйте сутність та значення методу умовного покоління.
22. Дайте визначення поняття "когорта".
23. Визначте позитивні та негативні наслідки методів реального та умовного поколінь.
24. Дайте визначення поняття "сім'я".
25. Визначте основні соціальні функції сім'ї.
26. За якими ознаками класифікується сім'я?

Тема 4. Природний рух населення та його показники

1. Дайте визначення поняття "природний рух населення".
2. Визначте основні загальні коефіцієнти природного руху населення.
3. Визначте основні спеціальні коефіцієнти народжуваності.
4. Обґрунтуйте сучасні тенденції природного руху населення в Україні.
5. Обґрунтуйте сучасні тенденції природного руху населення в світі.
6. Визначте основні складові концепції зниження народжуваності та збільшення смертності в світі та зокрема в Україні.
7. Обґрунтуйте сутність та зміст ендегенних та екзогенних факторів.
8. Обґрунтуйте тенденції природного руху міського населення в Україні на даний момент часу.
9. Обґрунтуйте тенденції природного руху сільського населення в Україні на даний момент часу.
10. Обґрунтуйте тенденції щодо кількості померлих у перинатальному періоді в Україні на даний момент часу.
11. Обґрунтуйте тенденції щодо кількості померлих дітей віком до одного року за окремими причинами смерті в Україні на даний момент часу.
12. Обґрунтуйте тенденції щодо розподілу померлих за окремими причинами смерті в Україні на даний момент часу.

Тема 5. Механічний рух населення та його показники

1. Дайте визначення поняття "механічний рух населення".
2. Дайте визначення поняття "міграція".
3. За якими ознаками класифікується механічний рух населення.
4. Обґрунтуйте тенденції щодо міграції міського населення в Україні на даний момент часу.
5. Обґрунтуйте тенденції щодо міграції сільського населення в Україні на даний момент часу.
6. Визначте основні теорії міграційного процесу.
7. Обґрунтуйте основні концептуальні підходи до проблем міграції.
8. За допомогою яких показників оцінюється механічний рух населення?
9. Визначте основні абсолютні показники міграції населення.
10. Визначте сутність та значення демографічних балансів чисельності населення.

11. Визначте основні відносні показники міграції.
12. За допомогою яких інструментів проводиться оцінка економічної ефективності міграції населення?
13. Обґрунтуйте тенденції щодо міграції населення у світі на даний момент часу.

Тема 6. Відтворення населення та його показники

1. Дайте визначення поняття "відтворення населення".
2. За якими ознаками класифікується відтворення населення?
3. Визначте основні типи відтворення населення.
4. Який тип відтворення населення характеризує ситуацію в Україні на даний момент часу?
5. Визначте основні групи показників за допомогою яких оцінюється відтворення населення.
6. Обґрунтуйте основні демографічні показники в Україні на даний момент часу.
7. Яким чином проводиться оцінка відтворення населення?
8. Обґрунтуйте сутність індексу Покровського-Пірля.
9. Визначте ефективність відтворення населення в Україні на даний момент часу.

Тема 7. Демографічне прогнозування

1. Дайте визначення поняття "демографічне прогнозування".
2. Які методи прогнозування використовуються в демографії?
3. Від яких факторів залежить достовірність демографічних прогнозів?
4. Визначте основні тенденції щодо демографічного прогнозування в світі.
5. Обґрунтуйте процеси розроблення державних програм щодо соціального забезпечення населення в Україні.
6. Обґрунтуйте сутність та значення процесів розробки гіпотез щодо ймовірних змін демографічних тенденцій у прогнозному періоді.
7. Обґрунтуйте демографічний прогноз для України до 2050 року.

Тема 8. Демографічна політика

1. Дайте визначення поняття "демографічна політика".
2. Які сфери охоплює демографічна політика?
3. Хто виступає суб'єктами демографічної політики?
4. Визначте мету демографічної політики.
5. Обґрунтуйте основні напрямки демографічної політики.
6. Визначте сутність та значення індексу розвитку людського потенціалу.
7. Обґрунтуйте сутність, значення та принципи концепції людського розвитку.

3. СИСТЕМА ОЦІНЮВАННЯ УСПІШНОСТІ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Виконання кожного завдання для самостійної роботи оцінюється відповідно до Тимчасового положення "Про порядок оцінювання результатів навчання студентів за накопичувальною бально-рейтинговою системою" ХНЕУ ім. С. Кузнеця (табл. 3.1).

Таблиця 3.1

Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ЄКТС	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82 – 89	B	добре	
74 – 81	C		
64 – 73	D	задовільно	
60 – 63	E		
35 – 59	FX	незадовільно	не зараховано
1 – 34	F		

Розподіл балів за виконання завдань для самостійної роботи у межах тем змістових модулів навчальної дисципліни наведено в табл. 3.2.

Таблиця 3.2

Розподіл балів за завданнями та змістовними модулями

Завдання для самостійної роботи	Змістовий модуль 1						Змістовий модуль 2		Сума балів
	ЗСР1	ЗСР2	ЗСР3	ЗСР4	ЗСР5	ЗСР6	ЗСР7	ЗСР8	
Максимальна кількість балів	2	2	2	2	2	2	2	2	16

ЗСР– завдання для самостійної роботи здобувача.

Оцінки за цією шкалою заносяться до відомостей обліку успішності та іншої академічної документації.

4. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

4.1. Основна

1. Борисов В. А. Демография : учеб. пособ. / В. А. Борисов. – М. : NOTA VENE, 2008.– 350 с.
2. Валентей Д. И. Демография : состояние и перспективы : учеб. пособ. / Д. И. Валентей. – М. : МГУ, 2007. – 247 с.
3. Волгина Н. А. Демография : учеб. пособ. / Н. А. Волгина. – М. : Из-во РАГС, 2009. – 303 с.
4. Глушкова В. Г. Введение в экономическую географию и региональную экономику : учеб. пособ. для экономических вузов / В. Г. Глушкова, А. А. Винокурова. – М. : Из-во МГУ, 2011. – 281 с.
5. Медков В. М. Демография : учеб. пособ. / В. М. Медков. – Ростов-на-Дону : Из-во "Ростов", 2012. – 329 с.
6. Морев В. И. Население и кризисы / В. И. Морев, Л. В. Иванковой. – М. : МГУ и Диалог, 2008. – 356 с.
7. Назарова Г. В. Демографія: навчальний посібник для студентів спеціальності 7. 050109 усіх форм навчання / Назарова Г.В., Іванісов О. В., Доровської О. Ф., Затейщикова О.О. – Харків: Вид. ХНЕУ, 2011. – 220 с.
8. Салин В. Н. Социально-экономическая статистика : учеб. пособ. / В. Н. Салин. – М. : "Юристъ", 2011. – 285 с.
9. Симагин Ю. А. Территориальная организация населения и хозяйства : учеб. пособ. / Ю. А. Симагин. –М. : Из-во МГУ, 2011. – 312 с.
10. Современная демография : учеб. пособ. / под ред. А. Я. Кваши , В. А. Ионцева. – М. : МГУ, 2005. – 308 с.
11. Урланис Б. Д. Народонаселение: исследования, публицистика : науч. изд. / Б. Д. Урланис. – М. : Высшая школа, 2006. – 427 с.
12. Шелестов Д. К. Историческая демография : учеб. пособ. / Д. К. Шелестов. – М. : Высшая школа, 2002. – 270 с.
13. Щербаков А. И. Основы демографии и государственной политики народонаселения : учеб. пособ. / А. И. Щербаков. – М. : МГУ, 2012. – 292 с.
14. Якимов Д. И. Демография : учеб. пособ. / Д. И. Якимов. – Брянск : Эпоха, 2010. – 312 с.

4.2. Додаткова

15. Качан Є. П. Управління трудовими ресурсами : навч. посіб. / Є. П. Качан. – К. : Вид. Дім "Юридична книга", 2003. – 258 с.
16. Осовська Г. В. Управління трудовими ресурсами : навч. посіб. / Г. В. Осовська. – К. : Кондор, 2003. – 224 с.
17. Петрика М. О. Управління трудовими ресурсами : навч. посіб. / М. О. Петрика – Л. : ЛБК, 1996. – 228 с.

18. Підлужна Н. О. Основні показники рівня життя населення. // Праця і зарплата. – № 11 (399). – 2004. – С. 9.
19. Пономаренко В. С. Управління трудовим потенціалом : наук. вид. / В. С. Пономаренко – Харків : Вид. ХНЕУ, 2006 – 348 с.
20. Пятова А. В. Управління трудовими ресурсами : навч.-метод. посіб. – Черкаси : VLADCO, 2007. – 390 с.
21. Соколик М. В. Оплата праці в доходах і витратах населення України. // Україна: аспекти праці. – 2014. – № 3. – С. 19 – 25.
22. Стичинський Б. С. Науково-практичний коментар до законодавства України / Б. С. Стичинський, І. В. Зуб, В. Г. Ротань. – 2-ге вид. – К. : А.С.К., 2009. – 180 с.
23. Управління трудовим потенціалом : навч. посіб. / В. С. Васильченко, А. М. Гриненко, О. А. Грішнова, Л. П. Керб. – К. : КНЕУ, 2005. – 403 с.

4.3. Інформаційні ресурси

24. Головне управління статистики в Харківській області. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.uprstat.kharkov.ukrtel.net.
25. Демографічний енциклопедичний словник. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.nation.geoman.ru.
26. Державна служба статистики України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.ukrstat.gov.ua.
27. Інститут демографічних досліджень. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.demographia.ru.
28. Світова статистика. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.worldometers.info.ru.